

Caroline Heide-Jørgensen

LIBERALE ERHVERV

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Liberale erhverv
1. udgave

© 2000 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse eller
mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er
uden forlagets skriftlige samtykke ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Omslaget er tilrettelagt af Morten Højmark
Tryk: Gentofte Tryk

Printed in Denmark 2000
ISBN 87-574-0227-2

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 133
Postboks 2126
1015 København K

Telefon: 33 95 97 00
Telefax: 33 95 99 97
e-mail: fl@djoef.dk
Homepage: www.djoef.dk/forlag

Indholdsfortegnelse

FØRSTE DEL Om emnet

Kapitel 1. De liberale erhverv	3
1. Problemstilling	3
1.1. Afhandlingens problemstilling	3
1.2. Plan for fremstillingen	6
1.3. Afhandlingens materiale og metode	8
2. De liberale erhverv	10
2.1. Begrebet liberale erhverv	10
2.2. De liberale erhvervs samfundsmæssige og økonomiske betydning	14
2.2.1. Den samfundsmæssige betydning	14
2.2.2. Den økonomiske betydning	15
2.3. De liberale erhvervs brancheorganisationer	19
2.4. Brancheorganisationernes vedtagelser	22
2.4.1. Konkurrenceretligt relevante brancheorganisations- vedtagelser	22
2.4.2. Andre typiske vedtagelser – »god skik«-regler	23
2.5. Ekskurs: professionssociologien	24
Kapitel 2. Grundrettigheder og konkurrenceret.	
Afhandlingens synsvinkler og teser	31
1. Grundrettigheder og konkurrenceret	31
2. Grundrettigheder og de liberale erhverv	32
2.1. Erhvervsfrihed og autorisationslovgivning. Historik om reguleringen af adgangen til fagene	32
2.1.1. Udviklingen inden for de forskellige fag	35
(a) Sundhedserhvervene	35
(b) Juridisk-økonomiske fag	40
(c) Tekniske fag	43
2.1.2. Nutidens danske erhvervsfrihedsbegreb og erhvervsfriheden som synsvinkel	44

2.2. Foreningsfriheden og den kommercielle ytringsfrihed	
– menneskerettighederne som synsvinkel	47
2.2.1. Dansk forfatningsretlig beskyttelse af foreningsfriheden og den kommercielle ytringsfrihed	47
2.2.2. Foreningsfriheden og den kommercielle ytringsfrihed som menneskerettigheder	49
2.2.3. Tradition for beskyttelse af grundrettigheder i andre retssystemer – særligt om USA og Tyskland	50
3. Konkurrenceret og de liberale erhverv	54
3.1. Udviklingen i dansk konkurrenceret, særligt om behandlingen af de liberale erhverv	54
3.1.1. Om begrebet konkurrenceret og konkurrenceretlige målsætninger	54
3.1.2. Konkurrenceretlige udviklingslinjer for liberale erhverv i dansk ret	58
3.2. Amerikansk og tysk konkurrencerets indstilling til de liberale erhverv	60
3.3. EU-Konkurrenceretten	68
4. Afhandlingens teser	69

ANDEN DEL Adgangsbarrierer

Kapitel 3. Danske regler om adgangsbarrierer i liberale erhverv	75
1. Problemstilling. Om begrebet adgangsbarriere	75
2. Offentligretlige adgangsbarrierer	
autorisationslovgivning og andre barrierer	78
2.1. Den konkurrenceretlige regulering af offentligretlige adgangsbarrierer	78
2.2. Autorisationslovgivningen	82
(a) Uddannelseskrav og krav om supplerende praktisk erfaring	84
(b) Krav om indfødsret/bopæl, alderskrav og almindelige habilitetskrav	87
(c) Krav til vandel og økonomisk soliditet	89
(d) Obligatorisk medlemskab af brancheorganisation og lovfæstede disciplinærsystemer	91
(e) Frie fag	93

(f) Andre krav for etablering af selvstændig virksomhed og begrænsninger i etableringsformen	95
(g) Ophør af autorisationen	97
2.3. Andre offentligretligt betingede adgangsbarrierer	98
– særligt om organiseringen af sundhedssektorens praksisfag	98
2.3.1. Organiseringen og finansieringen af sundhedssektorens praksisfag	98
2.3.2. Konkurrencehensyn versus sundhedsfaglige og -politiske hensyn	102
2.3.3. Andre eksempler på behovsovervejelser ved offentlig autorisation	105
2.4. Det menneskeretlige aspekt – foreningsfriheden	105
2.4.1. Om problemstillingen	105
2.4.2. Særligt om den negative foreningsfrihed og beskyttelsen efter hovedreglen i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 11, stk. 1	106
2.4.3. Undtagelser til hovedreglen – indskrænkninger skal være nødvendige, have lovhjemmel og være begrundet i lovlige hensyn	109
2.4.4. Foreningsfriheden og de danske liberale erhverv	111
3. Privatretlige adgangsbarrierer – brancheforeningsvedtagelser	115
3.1. De privatretlige adgangsbarrierer og den konkurrenceretlige behandling	115
3.2. Kasuistik – praksis om adgangsbarrierer i liberale erhverv	118
(a) bestemmelser af forskellig art om etablering	118
(b) bestemmelser om forbud mod samarbejde med andre, nærmere angivne faggrupper og forbud mod ansættelse af og samarbejde med ikke-medlemmer	119
(c) konkurrenceklausuler	122
(d) bestemmelser om rådgiverskifte	123
3.3. Argumenterne for og imod indgreb overfor adgangsbarrierer	124
3.4. Konkurrencebegrænsende aftaler i øvrigt	126
(a) lokale konkurrencebegrænsende aftaler	127
(b) ansættelsesmæssige adgangsbarrierer	128
3.5. Fritagelse efter Konkurrencelovens §§ 8 og 10	133
3.6. Misbrug af dominerende stilling	134
4. Delkonklusion	136

Kapitel 4. EU-regler om adgangsbARRIERER	141
1. Problemstilling – offentligretlige og privatretlige adgangsbARRIERER inden for de liberale erhverv i EU-retten	141
2. De offentligretlige barrierer	143
2.1. Artikel 43 og 49 (EF) om etableringsretten og den frie udveksling af tjenesteydelser	143
2.2. Den afledte ret. Direktiverne om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser	144
2.2.1. Udviklingen i harmoniseringsarbejdet	144
2.2.2. De generelle ordninger om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser – RD 89/48/EØF og RD 92/51/EØF ...	146
2.2.3. Sektordirektiver – harmonisering inden for de enkelte grupper af liberale erhverv	149
2.3. Om den praktiske fortolkning af artikel 43 og 49 (EF) – Domstolspraksis	159
2.3.1. Etableringsretten	159
2.3.1.1. Kredsen af begunstigede	159
2.3.1.2. Etableringsbegrebet og etableringsformer	159
2.3.1.3. De forbudte restriktioner – fra diskriminationsforbud til restriktionsforbud	162
2.3.1.4. Kasuistik – praksis om de forskellige typer af krav	167
(a) uddannelses- og kvalifikationskrav	168
(b) Bopælskrav	170
(c) Krav til vandel og økonomisk soliditet	172
(d) medlemskab af bestemte faglige organisationer	173
(e) Sprogkrav	174
(f) Anvendelse af titel	175
(g) forbud mod etablering i andre lande	176
2.3.2. Fri udveksling af tjenesteydelser	178
2.3.2.1. Kredsen af begunstigede	178
2.3.2.2. Tjenesteydelsesbegrebet	178
2.3.2.3. Restriktionsforbudet	179
2.3.2.4. Kasuistik – praksis om de forskellige typer af krav	182
(a) Uddannelses-, kvalifikations- og autorisations- eller registreringskrav	182
(b) Etableringskrav	186
(c) Krav til vandel og økonomisk soliditet	186

(d) Medlemskab af bestemte faglige organisationer	187
(e) Sprogkrav	187
(f) Anvendelse af titel	188
(g) Forbud mod etablering i andre lande	188
(h) Krav om forhåndsgodkendelse	189
2.3.3. Hensyn, der kan begrunde indskrænkninger i den frie bevægelighed	190
4. De privatretlige barrierer	192
1. Delkonklusion	196

TREDJE DEL Adfærden i markedet

Kapitel 5. Danske konkurrenceregler om adfærden i markedet	203
1. Problemstilling. Reklame og prisdannelse som konkurrencebegrænsnings- og konkurrencereguleringsret	203
2. Kontakten med markedet – reklame	208
2.1. Offentligretlige begrænsninger	208
2.1.1. Den konkurrenceretlige regulering	208
2.1.2. Offentligretlige reklamebegrænsninger – Lov om reklamering for sundhedsydelser	209
2.2. Det menneskeretlige aspekt – ytringsfriheden	216
2.2.1. Om problemstillingen	216
2.2.2. Særligt om den kommercielle ytringsfrihed og beskyttelsen efter hovedreglen i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 10, stk. 1	216
2.2.3. Undtagelser til hovedreglen – indskrænkninger skal være nødvendige, have lovhjemmel og være begrundede i lovlige hensyn	219
2.2.4. Ytringsfriheden og de danske liberale erhverv	222
2.3. Privatretlige begrænsninger. Branchevedtagelser om reklame ..	223
2.3.1. Den konkurrenceretlige regulering. Typer af vedtagelser om reklame	223
2.3.2. Særstilling under Monopolloven	224
2.3.3. Ligestilling under Konkurrenceloven. Kasuistik – praksis om reklamebegrænsninger i de liberale erhverv ..	226
(a) bestemmelser om udformningen af de tilladte reklameforanstaltninger	226

(b) bestemmelser om indholdet af reklamen	229
3.3.1. Argumenterne for og imod indgreb overfor reklameregler	232
3. Prisdannelsen	233
3.1. Offentligretlige begrænsninger	233
3.1.1. Den konkurrenceretlige regulering	233
3.1.2. Offentligretlige begrænsninger i den frie prisdannelse i sundhedssektoren	234
3.2. Privatretlige begrænsninger i den frie prisdannelse.	
Branchevedtagelser om pris	237
3.2.1. Den konkurrenceretlige regulering	237
3.2.2. Monopollovens accept af prisvejledning, og indgrebene over for håndværksfagenes prisvejledning under 1989-Konkurrenceloven	238
3.2.3. Kasuistik – praksis om prisvejledning i de liberale erhverv	239
(a) Landsdækkende, vejledende honorarregler af generel beskaffenhed og argumenterne for og imod indgreb over for prisvejledning	239
(b) Landsdækkende aftaler om honorar for enkelttydelser	244
(c) Lokale takstaftaler	247
3.2.4. Nye priskonkurrencevilkår – EU-udbudsdirektivernes betydning	249
4. Andre konkurrencebegrænsende vedtagelser vedrørende adfærden i markedet	250
5. Delkonklusion	255

Kapitel 6. EU-regler om adfærden i markedet

1. Problemstilling – offentligretlige og privatretlige begrænsninger. EU-regler om adfærden i markedet	261
2. Offentligretlige begrænsninger i fri reklame og prisdannelse	262
2.1. Reklame	262
2.1.1. Fællesskabsstandarder for reklame – RD 84/450/EØF om vildledende reklame og RD 97/55/EØF om sammenlignende reklame	262
2.1.2. Offentligretlige reklamebegrænsninger og artikel 28 og 49 (EF)	265
2.2. Priser	273
2.2.1. Ingen fællesskabsstandarder om priser	273

3.2.2. Offentligretlige begrænsninger i den frie prisdannelse og artikel 28 og 49 (EF)	274
3. Privatretlige begrænsninger i fri reklame og prisdannelse	278
3.1. Privatretlige begrænsninger i reklame og pris og artikel 81 og 82 (EF)	278
3.1.1. Kartelreglen i artikel 81 (EF).	
Forbud mod konkurrencebegrænsende aftaler	278
3.1.1.1. Anvendelsesområdet	278
3.1.1.2. Den konkurrenceskadelige adfærd	281
3.1.1.3. »Har til formål eller følge« – aftalens konkurrencebegrænsende formål eller følge	284
3.1.1.4. »Kan påvirke samhandlen mellem medlemsstaterne« – det relevante marked og markedsstyrken	284
3.1.1.5. Konkurrencebegrænsningens typiske fremtrædelsesformer	287
3.1.1.6. Anvendelsen af artikel 81, stk. 1 (EF), på de liberale erhverv	288
3.1.2. Misbrug af dominerende stilling efter artikel 82 (EF)	297
3.2. Privatretlige begrænsninger i reklame og pris og artikel 43 og 49 (EF)	300
6. Delkonklusion	302

Kapitel 7. Afsluttende bemærkninger

Litteratur og forkortelser

Stikordsregister

Forord

Denne bog er en udgivelse af min ph.d.-afhandling »Liberale erhverv – en konklammeretlig studie«.

Professor, dr.jur. Mogens Kockvedgaard påtog sig ved arbejdets start at vejlede mig. Afhandlingen var ikke blevet til uden hans fremragende vejledning, for hvilken jeg takker varmt. Afhandlingen er i øvrigt blevet til under min ansættelse som kandidatstipendiat ved Det Retsvidenskabelige Institut A ved Københavns Universitet fra december 1995, hvor jeg har nydt godt af de gode arbejdsforhold.

Flere mennesker og organisationer har ydet mig værdifuld bistand under udarbejdelsen, og herfor bringer jeg min bedste tak. Til afhandlingens udgivelse har jeg modtaget støtte fra Det Finneske Legat. Også herfor takker jeg.

Afhandlingen er indleveret til bedømmelse medio august 1999. Manuskriptet til nærværende bog er bortset fra nogle mindre ændringer og rettelser identisk med den indleverede afhandling. Dog er materialet søgt ført ajour til den 1. januar 2000. Der har kun i begrænset omfang været mulighed for at tage hensyn til materiale fremkommet efter denne dato.

København i februar 2000

Caroline Heide-Jørgensen

Bogen er en konkurrenceretlig analyse af de liberale erhvervs forhold. Bogen gennemgår danske og EU-retlige regler af konkurrenceretlig betydning for de liberale erhverv.

I afsnittene om dansk ret behandles autorisationslovgivningen, indretningen af sundhedssektorens praksisfag og begrænsningerne i den frie reklameadgang. I selvstændige afsnit gennemgås Konkurrencemyndighedernes indgreb over for de liberale erhvervs brancheorganisationers vejledende regler, særligt om pris og reklame. I de EU-retlige afsnit omtales reglerne om fri bevægelighed og konkurrencereglerne, og disse reglers betydning for de liberale erhverv undersøges.

Bogen inddrager grundrettighederne i den konkurrenceretlige analyse ved omtale af praksis fra den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og tysk og amerikansk forfatningspraksis om liberale erhverv og grundrettigheder.

Bogen er forfatterens Ph.d.-afhandling.

ISBN 87-574-0227-2